

u pastoralu mladih, koji mogu poslužiti kao duboka inspiracija za oplemenjivane triju ljubavi koje je *Apostol ekumenizma*, *Apostol Ispovijedi* i *Prijatelj ljudi* živio i ostavio u baštinu: ljubav prema domu i domovini, ljubav prema Crkvi (istočnoj i zapadnoj) te kao vrhunac ljubav prema Bogu.

Josip Bošnjaković

Marijan MANDAC

Krst i euharistija u novozavjetnoj i otačkoj predaji

– Kršćanska sadašnjost – Služba
Božja, Zagreb – Split, 2016., 208 str.

Jedna od velikih vizija Drugoga vaticanskoga koncila bila je nov pogled na blago nauka crkvenih otaca, odnosno vraćanje na prve svjedoke i temelje prve Crkve koje vidimo u osobnome životu i nauku crkvenih otaca. Obnavljajući zanos oko proučavanja objave u Svetome pismu, kao i Predaje Crkve sačuvane u spisima otaca, koncilski oci potiču: »Zaručnica utjelovljene Riječi – to jest Crkva – poučena Duhom Svetim trsi se da iz dana u dan prispijeva sve dubljem razumijevanju Svetih pisama kako bi svoju djecu neprestano hranila božanskim riječima; stoga primjereno njeguje poučavanje istočnih i zapadnih svetih otaca i svetih liturgija. A katolički egzegeti i drugi proučavatelji svete teologije trebaju se pomno udruženih sila truditi kako bi, pod nadzorom svetog učiteljstva, prikladnim pomoćnim sredstvima

tako istraživali i izlagali božanska Pisma da što više služitelja božanske Riječi uzmogne Božjemu puku plodotvorno pružati hranu Pisama koja rasvjetljuje duh, učvršćuje volje i srca ljudi potiče na ljubav prema Bogu.« (*Dei Verbum*, 23) Odgovarajući na koncilski poticaj Marijan Mandac, baveći se gotovo pola stoljeća iznimno plodonosnim znanstveno-istraživačkim radom, ne prestaje iznenađivati svojim doprinosima kako bi Crkva hrvatskoga govornoga područja dobila mogućnost iščitavanja spisa crkvenih otaca.

Nakon brojnih studija, kao plod rada na prijevodima tekstova istočnih i zapadnih svetih otaca, u izdanju *Kršćanske sadašnjosti* i *Službe Božje* donosi nam svojevrsni kompendij nauka otaca o sakramentima inicijacije, krstu i euharistiji.

Kako nam autor pojašnjava u predgovoru knjige, to djelo podijelio je u tri poglavlja. Najprije donosi novozavjetne retke u kojima se može pronaći govor o krstu, dok se u drugome poglavlju posvećuje novozavjetnome govoru o euharistiji. U trećemu poglavlju, za koje u predgovoru naznačuje da za njega nije imao uzor te da je njegovo jedino metodološki, nastoji sažeto donijeti sve autore i spise otačkoga vremena u kojima nailazi na učenje o krstu i euharistiji.

Koristeći se svojim prijašnjim radovima u prvom poglavlju, naslovljenom *Krsno otajstvo u Novome zavjetu*, Mandac prolazi svim onim novozavjetnim spisima u kojima se krsna mjesta pojav-

ljuju, a redovito se objavljuju. Strukturom koja podsjeća na kompendij autor donosi evanđeoske ulomke iz Evanđelje po Mateju (28, 19-20), Evanđelja po Ivanu (1, 13; 3, 3-5; 19, 34), Pavlovih poslanica (Rim 6, 1-14; 1 Kor 1, 13; 1 Kor 6, 11; 1 Kor 10, 1-13; 1 Kor 12, 13; 2 Kor 1, 22; Gal 3, 27; Ef 1, 13; Ef 2, 6; Ef 4, 30; Ef 5, 26; Kol 2, 11-13; Tit 3, 5; Heb 6, 1-2; Heb 6, 4 i Heb 10, 32) te katoličkih poslanica (Jak 1, 18; 1 Pt 1, 3; 1 Pt 3, 20-21). Krštenje, sakrament što ga Isus ustanovljuje te zapovijeda učenicima da sve narode krste »u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«, ljude *izvlači* iz svakodnevice svijeta i *čini* od njih krštenike, kršćane, odnosno ljude koji su *rođeni iz Boga*. Bez toga novoga rođenja ne može se doći do Kraljevstva. Osim toga, vrijeme koje živimo snažno je obilježeno parolom: »Krist da, Crkva ne«, koja u svjetlu Iv 19, 34 gubi bitan oslonac jer snagom krštenja, sakramenta kojim se ulazi u Zajedništvo – Crkvu, kršćanin, novorođeno stvorenje, prima na sebe plodove vazmenoga otajstva. Drugim riječima, »plodovi Gospodnje smrti postaju svojina krštenoga«.

U drugome poglavlju *Euharistija u Novome zavjetu* nastoji prikupiti i ukratko protumačiti novozavjetna mjesta koja progovaraju o euharistiji, koja je od početaka Crkve »vjerojatno jedini zajednički čin bogoslužja«. Tako u sažetom obliku najprije nalazimo tumačenja ulomka iz Evanđelja po Mateju (26, 26-30). Kruh, razlomljen i dan na blagovanje svima stvara Crkvu, povezuje u jedno one koji uzimaju dio Kruha i

Vina. Donoseći ulomak iz Evanđelja po Marku (28, 19-20) Mandac nastoji pojasniti ona mjesta koja ne donosi Matej. Riječ je o Isusovu zaključku govora na posljednjoj večeri, odnosno riječi *amen* te Isusovoj naznaci učenicima da će s njima iznova blagovati *u kraljevstvu Božjem*. Nastavljajući sustavan prikaz novozavjetnoga govora o euharistiji, Mandac donosi ulomak Evanđelja po Luki (22, 14-20) koji daje zaključiti kako je obredna večera, što ju Isus slavi sa svojim učenicima netom prije svoje muke, u njegovoj zamisli slavljena kako bi se njezino slavlje uvijek iznova ponavljalo.

U trećem poglavlju *Krst i euharistija u spisima otačkoga vremena* autor želi osvijetliti otačku misao o sakramentu krsta i euharistije. Kao kraj otačkoga razdoblja za latinske oce uzima 7. stoljeće, a za istočne 8. stoljeće. Svaki podnaslov poglavlja donosi sažet i jasan prikaz bilo vremena nastanka pojedinoga spisa otačkoga vremena bilo života pojedinoga od otaca da bi se nakon toga osvrnuo na najznačajnija mjesta pojedinih spisa u kojima se nalazi nauk o krstu ili euharistiji. Misao svakoga pojedinoga crkvenoga oca iznesena je bez pristranosti, naglašeno kompendijski, te to djelo zbog toga dobiva važno mjesto u teološkome studiju otačke misli.

Svoj rad Mandac je zaokružio bogatom bibliografijom koja predstavlja veliku korist za daljnji znanstveno-istraživački rad o temama krsta i euharistije u novozavjetnim i otačkim spisima.

Ukratko prikazano djelo sažetak je nauka o temeljnim sakramentima Crkve, onako kako ga shvaća kršćanska zajednica u nastanku, ali i predstojećem razvoju teološke misli otaca. *Krst i euharistija u novozavjetnoj i otačkoj predaji* može se gledati kao nezaobilazna literatura u temeljnome studiju teologija na našim katoličkim učilištima jer svojom konciznošću u iznošenju misli, ali i širinom u pogledu obrađenih ulomaka i autora, predstavlja originalan doprinos teološkoj misli hrvatskoga govornoga područja. Sličan pokušaj sustavnoga prikaza nauka o krstu i euharistiji na hrvatskome jeziku ne pronalazimo. Ujed-

no je ta knjiga poticaj svim zaređenim službenicima Crkve da, u okviru naučiteljske službe te službe posvećivanja, u slavljinama sakramenata krsta i euharistije, uvrste blago nauka otaca koje je na ovom mjestu doneseno pregledno i sažeto, pa stoga praktično, a to je da narod Božji obilno crpi poticaje za duhovni život s izvora Crkve. Zbog toga ne samo u teološkome studiju nego još i više u povijesnome kontekstu Crkve kada se vrijeme gubi na traženje homiletskih priručnika ove ili one vrste, ovih ili onih autora, ovakav kompendij pastoralno je nužno uporabljiv.

Silvio Koščak